

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

13 septembrie, ora 20.00

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA OPEREI DE STAT BAVAREZE

VLADIMIR JUROWSKI dirijor

YEFIM BRONFMAN pian

LOUISE ALDER soprană

Wagner Preludiul operei *Tristan și Isolda*

Schumann Concertul în la minor pentru pian și orchestră op. 54

Allegro affettuoso / Intermezzo: Andantino grazioso / Allegro vivace

Pauză (20 de minute)

Mahler Simfonia nr. 4 în sol major

Bedächtig, nicht eilen (Atent, pe îndelete) / In gemächlicher Bewegung, ohne Hast (În tempo măsurat, fără grabă) / Ruhvoll, poco adagio (Calm, poco adagio) / Sehr behaglich (Foarte confortabil)

Richard Wagner (1813-1883), compozitorul german aniversat și comemorat deopotrivă anul acesta, a revoluționat genul operei și a prefigurat modernismul în plină epocă romantică, mai ales prin cromatismul armonic exacerbat din *Tristan și Isolda*. Aflat în plină maturitate a existenței și creației (avea 45 de ani, compusese deja cele mai populare opere ale sale, *Olandezul zburător*, *Tannhäuser*, *Lohengrin* și jumătate din tetralogia *Inelul Nibelungului*), Wagner a transfigurat o iubire imposibilă din viața sa privată în această capodoperă artistică a cărei chintesență – de conținut și de limbaj muzical deopotrivă – se află în faimosul ei Preludiu. Iată cum l-a comentat chiar autorul: „De acum înainte nu mai există sfârșit pentru dor, dorință, extaz și suferință din dragoste: lume, putere, faimă, onoare, cavalerism, loialitate și prietenie sunt risipite ca un vis fără importanță; un singur lucru a rămas viu: dorul, dorul de nestins care se reînnoiește pentru totdeauna, pofta și tânjirea; o singură răscumpărare: moartea, încetarea existenței, somnul care nu cunoaște trezirea. (...) Preludiul este o lungă succesiune de fraze legate în care acel dor nesățios crește de la prima, cea mai timidă mărturie până la cea mai dulce prelungire.”

Robert Schumann (1810-1856) s-a visat un virtuoz al claviaturii dar a ajuns unul dintre cei mai importanți creatori romantici ai literaturii pianistice, fără a mai aminti de contribuția sa la îmbogățirea celorlalte genuri muzicale ale epocii. În centrul atenției sale a fost însă mereu pianul; solo, însoțind vocea umană sau integrat în ansambluri camerale, pianul concertant în lucrări simfonice, capodopera în această ultimă categorie fiind indubitabil **Concertul în la major pentru pian și orchestră op. 54**. „Cât de bogat în invenție, cât de interesant de la început până la sfârșit, cât de proaspăt și ce frumoasă coerență a întregului!” – a notat despre el celebra pianistă Clara Wieck Schumann, soția compozitorului, solista primei audiții (Dresda, 1845). I s-au alăturat în elogii și cronicarii vremii iar posteritatea a confirmat și amplificat impresiile inițiale subliniind împletirea abilă a pianului cu orchestra ca parteneri, fără tendințe de supremație.

Partea I *Allegro affettuoso* reciclează o lucrare monopartită, o Fantezie pentru pian și orchestră compusă cu 4 ani înainte. O caracterizează eleganta alternanță a celor două teme contrastante, libertatea formei precum și consemnarea riguroasă în partitură a tradiționalei cadențe, Schumann înlăturând astfel tentația demonstrațiilor suplimentare de virtuozitate. Partea a II-a *Intermezzo – Andantino grazioso* este un A-B-A intimist, în perfectă comuniune a instrumentului solist cu orchestra și se continuă, fără pauză, cu Partea a III-a *Allegro vivace*, un exuberant rondo-sonată încununat de o coda mereu mai antrenantă, părănd că nu se îndură să ajungă la final.

Program

Gustav Mahler (1860-1911) a cărui prezență frecventă în programele Festivalului justifică, cred, omiterea considerațiilor generale despre personalitatea sa artistică, apare astăzi prin **Simfonia a IV-a în sol major**, aparține în creația sa simfonică prin dimensiunea în timp și cea a aparatului orchestral, apropiate – ambele – de parametrii tradiționali. Durează aproximativ 50 de minute, alăturările sunt reprezentate doar de 4 corni și 3 trompete, percuția rămâne generoasă dar numai prin diversitatea ei, nicidecum prin intensitate. La prima audiție – München, 1901 – dirijată de Mahler însuși, a fost primită cu răceală, chiar cu ostilitate dar, peste timp, a devenit una dintre cele mai iubite lucrări mahleriene, accesibilitatea ei contribuind substanțial la popularitatea postbelică a compozitorului. Asemenea celor două simfonii anterioare, este și aceasta infuzată de creația sa de lied pe versuri populare din culegerea *Des Knaben Wunderhorn / Cornul fermecat al băiatului*. Aici e introdus lied-ul cu orchestră *Das himmlische Leben / Viața cerească* (compus în 1882), prezent aluziv și în simfoniile amintite, mai ales în a III-a. În Simfonia a IV-a tema acestui lied apare vag încă din prima parte – alături de o altă temă care revine ciclic, cea adusă de zurgălăi chiar la început – afirmându-se plenar în ultima mișcare.

Partea I *Bedächtig, nicht eilen / Atent, pe îndelete* are formă de sonată, pe teme melodioase, schubertiene, contrastând prin simplitatea lor pastorală cu complexitatea dezvoltării, teme care apar modificate în repriză, ca întotdeauna la Mahler, reflectare a ireversibilității timpului.

Partea a II-a *In gemächlicher Bewegung, ohne Hast / În mișcare tihnită, fără grabă* opune unui scherzo grotesc – caricatură a morții inspirată, se pare, de tabloul lui Böcklin, Autoportret cu moartea cântând la scripcă – secvențe de trio senine, pe ritm de ländler.

Partea a III-a *Ruhevoll, poco adagio / Odihnit, așezat* e constituită din variațiuni pe două teme împletite măiestrit într-o atmosferă predominant meditativă, cu câteva inserții contrastante culminând printr-o explozie sonoră – deschiderea porților raiului – care precedă sublima revelație finală.

Partea a IV-a *Sehr behaglich / Foarte confortabil* constituie alfa și omega întregii simfonii, sursa generatoare și ținta ei finală, definită de Mahler însuși drept „cheia de boltă a edificiului.” Ea descrie, prin liedul *Viața cerească* intonat de soprana solo, o imagine copilărească a Raiului; foarte... terestră și totodată paradisiacă prin inocența ei. „Ne delectăm cu plăcerile cerești lăsând tot ce este pământesc în urma noastră. Nicio frământare lumească nu se aude în cer; trăim cu toții în cea mai dulce pace. Ducem o existență îngerească și așa suntem perfect fericiți. Dansăm și săltăm, Sărim și cântăm. (...)” Concret, delectările vieții cerești sunt bucatele „fine” servite în „farfurii uriașe”, vinul care „nu costă niciun ban în taverna cerească”, pâinea coaptă de îngeri, mii de fecioare dansând pe o muzică incomparabil mai frumoasă decât cea pământeană, cântată de „glasuri îngerești care desfată simțurile.”

Ligia Ardelean

Orchestra

Orchestra Bavareză de Stat împlinește în 2023 500 de ani de la înființare, fiind una dintre cele mai vechi orchestre din lume. Făcând parte din ansamblul instrumental permanent al Operei de Stat Bavareze, muzicienii se simt ca acasă, atât în fosa de orchestră, cât și pe scenă. În 2022 a fost votată Orchestra Anului pentru al optulea an consecutiv de către criticii de la revista *Opernwelt*. Au obținut Premii Gramophone atât pentru operă, cât și pentru repertoriu simfonic, pentru interpretările *Die tote Stadt* și *The Snow Queen*, precum și pentru Simfonia nr. 7 de Mahler (un număr fără

©Nikolaj Lund

precedent în istoria acestor premii). Originile orchestrei debutează în anul 1523, când a început activitatea la Curtea din München. Primul director al ansamblului a fost Orlando di Lasso în 1563. În perioada timpurie ansamblul se concentra îndeosebi pe creațiile sacre, însă, de-a lungul timpului, repertoriul a fost extins și către concerte laice și spectacole de operă. Până la mijlocul secolului al XVIII-lea, operele au început să fie interpretate cu mai multă regularitate, iar astăzi reprezintă una dintre principalele preocupări ale orchestrei. Premierile mondiale ale operelor *La finta giardiniera* (1775) și *Idomeneo* (1781) de Mozart s-au regăsit între evenimentele de mare importanță din perioada timpurie.

În 1811, membrii orchestrei au fondat Academia Muzicală, care a găzduit prima serie de concerte publice din München, concertele academiei. Cu acest prilej, publicul a luat contact cu muzicieni precum Clara Schumann, Johannes Brahms și Edvard Grieg. Astăzi, Academia Muzicală continuă să aibă un impact pozitiv asupra vieții muzicale a orașului și a landului Bavaria. Pe lângă concertele simfonice de la Nationaltheater și o varietate de serii camerale, Academia găzduiește, de asemenea, Orchestra de Tineret ATTACCA și Academia Hermann Levi, care se angajează să susțină și să formeze muzicieni aflați la început de carieră. Prin intermediul companiei Bayerisches Staatsorchester Konzert GmbH, Academia Muzicală organizează turneele orchestrei și concertele în deplasare, în capitalele muzicale ale Europei, precum Berlin, Hamburg, Frankfurt, Milano, Paris, Viena, Lucerna și Londra, dar și în orașe îndepărtate precum Tokyo, Seul, Taipei sau New York.

Printre compozitorii renumiți cu care orchestra a colaborat se numără însuși Richard Wagner. În 1865, Hans von Bülow a dirijat premiera mondială a operei *Tristan și Isolda* la Nationaltheater. Alte trei opere wagneriene care au fost prezentate în premieră la München sunt *Die Meistersinger von Nürnberg* (1868), *Das Rheingold* (1869) și *Die Walküre* (1870). Dirijorii șefi care au condus destinul orchestrei de-a lungul anilor au inclus personalități reputeate, de la Richard Strauss, Hermann Levi, Felix Mottl, Bruno Walter și Hans Knappertsbusch, până la Sir Georg Solti, Joseph Keilberth, Wolfgang Sawallisch, Zubin Mehta, Kent Nagano și Kirill Petrenko. Orchestra a beneficiat, de asemenea, de o colaborare cu Carlos Kleiber. În stagiunea 2021/22, Vladimir Jurowski a dirijat Orchestra Bavareză de Stat în calitate de director muzical general.

Dirijor

Vladimir Jurowski s-a născut la Moscova și început pregătirea muzicală la Conservatorul din Moscova, studiind ulterior la Berlin și Dresda.

A debutat ca dirijor de operă pe plan internațional cu *Noapte de mai* de Rimski-Korsakov la Festivalul Wexford din 1995. Mai târziu, în aceeași stagiune, a apărut pentru prima dată la Opera Regală – Covent Garden, dirijând *Nabucco* de Verdi.

A dirijat la Opera Metropolitană din New York, La Scala din Milano, Opera din Paris, Teatrul Bolșoi din Moscova, Opera de Stat din Dresda și la Festivalul de la Salzburg. Între 1997 și 2001 a fost dirijor principal

la Opera Comică din Berlin, iar între 2001 și 2013 a fost director muzical al Festivalului Glyndebourne. Între 2007 și 2021 a fost dirijor principal al Orchestrei Filarmonicii din Londra, unde își păstrează titlul de dirijor emerit. Din 2017 este, de asemenea, dirijor principal și director artistic al Orchestrei Simfonice Radio din Berlin și artist principal la Orchestra of the Age of Enlightenment. Până în 2021 a fost, de asemenea, director artistic al Festivalului Internațional George Enescu și Orchestrei Simfonice Academice de Stat Yevgeny Svetlanov din Rusia. Colaborează periodic cu Orchestra de Cameră a Europei și cu ansamblul Unitedberlin.

În calitate de dirijor invitat, a apărut alături de Filarmonica din Berlin, Orchestra Gewandhaus din Leipzig, Orchestra Capelei de Stat din Dresda, Orchestra Tonhalle din Zurich, Filarmonica din Viena, Orchestra Regală Concertgebouw, Filarmonica din New York, Orchestrele Simfonice din Boston și Chicago, Orchestra din Cleveland și Orchestra din Philadelphia.

A debutat la Opera de Stat Bavareză în 2015, dirijând un Concert al Academiei al cărui program a inclus Simfonia a III-a și *Îngerul de foc* de Prokofiev. În stagiunea 2020/21 a dirijat o nouă producție a operei *Der Rosenkavalier*. Din 2021, Vladimir Jurowski este directorul muzical general al Operei de Stat Bavareze.

©Peter Meisel

Solist

Yefim Bronfman s-a născut la Taşkent, de unde a emigrat împreună cu familia sa în Israel în 1973. A studiat cu Arie Vardi la Academia Rubin din Tel Aviv, înainte de a-și continua perfecționarea tehnicii în Statele Unite la Juilliard School din New York, Marlboro School of Music din Vermont și Curtis Institute of Music din Philadelphia. Printre profesorii săi din America s-au numărat Rudolf Firkušný, Leon Fleisher și Rudolf Serkin. A debutat cu Orchestra Simfonică din Montreal sub bagheta lui Zubin Mehta în 1975, devenind

©Frank Stewart

cetățean american și susținând primul său recital la Carnegie Hall din New York în 1989 .

O serie de recitaluri alături de violonistul Isaac Stern în 1991 l-a dus înapoi în Rusia. În acel an a primit prestigiosul premiu Avery Fisher, iar în 2010 a primit premiul Jean Gimpel Lane de la Universitatea Northwestern. În 2015 a fost distins cu titlul de *Doctor Honoris Causa* de către Manhattan School of Music. Yefim Bronfman a concertat alături de orchestrele importante ale lumii, iar printre dirijorii cu care a colaborat se numără Daniel Barenboim, Herbert Blomstedt, Riccardo Muti, Riccardo Chailly, Franz Welser-Möst, Esa-Pekka Salonen și Sir Simon Rattle.

Fiind un muzician de cameră pasionat a concertat alături de artiști eminenți, printre care Pinchas Zukerman, Martha Argerich, Magdalena Kožená, Anne-Sophie Mutter și Emmanuel Pahud.

Se bucură de o discografie impresionantă care include nu mai puțin de șase nominalizări la Premiile Grammy. În 1997, a primit un Grammy pentru înregistrarea concertelor pentru pian de Bartók cu Filarmonica din Los Angeles sub bagheta lui Esa-Pekka Salonen.

Apariția sa cu Orchestra de Stat Bavareză în septembrie 2023 marchează debutul său cu aceasta. De asemenea, a participat la un turneu european în cadrul proiectelor orchestrei care marchează 500 de ani de la fondarea sa.

Solistă

Soprana **Louise Alder** a studiat canto la Colegiul Regal de Muzică din Londra. Printre premiile sale se numără Young Singer la International Opera Awards și premiul publicului Joan Sutherland la Concursul Cardiff Singer of the World.

Între 2014 și 2019 a fost membră a Operei din Frankfurt, unde a interpretat roluri precum Atalanta (*Serse*), Cleopatra (*Giulio Cesare in Egitto*), Susanna (*Le nozze di Figaro*), Despina (*Così fan tutte*), Gilda (*Rigoletto*), Musetta (*La Bohème*), Gretel (*Hänsel und Gretel*), Sophie (*Der Rosenkavalier*) și rolul principal din *The Cunning Little Vixen*.

A fost invitată la Opera de Stat din Viena, Theater an der Wien, Opera din Zurich, Opera Regală – Covent Garden, Opera Națională Engleză, Teatro Real din Madrid și la Festivalul Glyndebourne. Este, de asemenea, pasionată de susținerea recitalurilor de lieduri. A concertat la Schubertiade din Schwarzenberg, Wigmore Hall din Londra, BBC Proms, Graz Musikverein, Opera din Frankfurt, Bath Mozart Festival și la Snape Maltings în cadrul Festivalului Aldeburgh.

Printre colaborat cu Helmut Deutsch, Julius Drake și Roger Vignoles, precum și cu dirijorii Sir John Eliot Gardiner, Sir Simon Rattle, Daniele Rustioni și Jakub Hrůša.

A debutat la Opera Bavareză de Stat în 2018 în rolul Gretel din *Hänsel und Gretel*, apărând ulterior în rolul Marzelline (*Fidelio*), în rolul Susanna de Mozart și în rolul Fiordiligi într-o nouă producție a operei *Così fan tutte* sub bagheta lui Vladimir Jurowski. În septembrie 2023 va însoți Orchestra Bavareză de Stat în turneul său european, în timpul căruia va putea fi ascultată în interpretări ale Simfoniei a IV-a de Mahler la Londra și București.

©Gerard Collett